

DOI 10.18372/2786-5487.1.21542

УДК 378:37.015.3:153.922

Лучанінова Ольга 

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри фізики та прикладної математики,

м. Дніпро, Україна

завідувач

відділу науково-інформаційного забезпечення психологічної науки та освіти

Державної науково-педагогічної бібліотеки України

імені В.О. Сухомлинського

м. Київ, Україна

2017olgapetrovna@gmail.com

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ STEM-НАВЧАННЯ: ЦІННІСНІ ВИМІРИ В УМОВАХ ВІЙНИ

***Анотація.** У статті розглянуто надважливе завдання вищої освіти у підготовці фахівців – розвиток учителя як особистості й Людини, яка забезпечує успішність освітньої діяльності в умовах війни. Наголошено на важливості розвитку особистісних якостей майбутнього вчителя STEM-навчання через ціннісні виміри в умовах війни. Доведено, що ефективність розвитку особистості майбутнього вчителя STEM-навчання через ціннісні виміри в умовах війни уможливлює якість підготовки майбутнього вчителя STEM-навчання. Зазначено, що ціннісні виміри в умовах війни поглиблюються на основі розвитку soft skills майбутнього вчителя STEM-навчання: здатність бути людяним, прийти на допомогу, бути відповідальним, емпатійним, креативним. Понад усе – цінність перемоги й свободи.*

***Ключові слова:** розвиток особистості, ціннісні виміри війни, особистісні якості, вчитель STEM-навчання.*

***Annotation.** The article is noted that the most important task of higher education in the training of specialists – the development of a teacher as a personality and a person who ensures the success of educational activities in war conditions. The importance of developing the personal qualities of a future STEM teacher through value dimensions in war conditions is emphasized. It is proven that the effectiveness of developing the personality of a future STEM teacher through value dimensions in war conditions makes possible the quality of training of a future STEM teacher. It is noted that value dimensions in war conditions are deepened on the basis of developing the soft skills of a future STEM teacher: the ability to be humane, come to the rescue, be responsible, empathetic, creative. Above all, the value of victory and freedom.*

***Key words:** personality development, value dimensions of war, personal qualities, STEM teacher.*

Вступ. До постаті учителя в Європі, інших країнах прикута увага уряду: є програми підтримки учительської професії; його називають агентом змін, гарантом якості, центральною особою тощо. Ціннісними вимірами професійної підготовки майбутніх учителів зі STEM-навчання нині є гуманістична спрямованість професії, особистість учителя, який відчуває обставини й краще формує якість навчання, ніж різні засоби.

В університет приходить вчитися нова категорія з прошарків суспільства «...постраждали від війни; ми спостерігаємо освітні втрати, зниження академічного досвіду через виїзд і втрату науковців, освітян та управлінців, порушення циклів освіти, міграції, зниження кількості досліджень, розробки винаходів, розвитку інновацій [2, с. 29].

На тлі такої ситуації в державі надважливим завданням вищої освіти у підготовці фахівців є розвиток учителя як особистості й Людини, яка забезпечує успішність освітньої діяльності в умовах війни.

Навчання життєвим цінностям і навичкам є важливою складовою якісної освіти. Це підвищує конкурентоспроможність випускників на ринку праці,

адже сьогодні недостатньо бути професіоналом своєї справи, щоб отримати гідну роботу, а й володіти найважливішими навичками, які необхідно розвивати, зокрема: критично і творчо мислити, адекватно сприймати себе та інших, приймати обґрунтовані рішення, будувати конструктивні міжособистісні стосунки, вміти працювати в команді, демонструвати лідерські якості, зацікавлювати і мотивувати інших, вирішувати проблеми та керувати стресом [3].

Мета – розкрити важливість розвитку особистісних якостей майбутнього вчителя STEM-навчання через ціннісні виміри в умовах війни. Гіпотезою нашого дослідження вважаємо припущення, що ефективність розвитку особистості майбутнього вчителя STEM-навчання через ціннісні виміри в умовах війни уможливорює якість підготовки майбутнього вчителя STEM-навчання.

Результати дослідження. Виховання майбутнього вчителя STEM-навчання базується на формуванні міждисциплінарного мислення, здатності інтегрувати науку, технології, інженерію та математику в практичні проекти. Вчителів готують бути фасилітаторами, які розвивають критичне мислення, креативність учнів, використовуючи ігри, 3D-моделювання та робототехніку. Завдання освіти – підготовка кадрів для забезпечення NBIC-галузей, здебільшого інженерних та наукових. У багатьох країнах світу освітні заклади ставлять за пріоритети підготовку фахівців технологічного напрямку.

У Концепції «Нова українська школа» наголошено, що держава потребує вчителя нової генерації, який здатен впроваджувати вітчизняний та зарубіжний досвід в освіту [1]. Воєнний стан в Україні виявив пріоритет тенденції до особистісної складової у професійній підготовці фахівців технологічного напрямку.

Уважаємо, що розвиток особистості майбутнього вчителя STEM-навчання як учителя нової генерації через ціннісні виміри в умовах війни поглибиться на основі: розвитку soft skills майбутнього вчителя STEM-навчання; трансдисциплінарного підходу; підтримуючого навчального

середовища; зміни парадигми розвитку особистості майбутнього вчителя від «передачі знань» до «створення середовища» для розвитку інноваційних навичок, необхідних для сучасного ринку праці.

Освіта стає не лише провідною умовою самореалізації особистості, збагачення її креативності, але й фактором соціально-економічного та духовного піднесення країни, забезпечення конкурентоспроможності держави на світовій арені.

Розвиток особистості майбутнього вчителя полягає в цілеспрямованому формуванні через особистість української нації, яка знає своє коріння, свою історію, культуру, цінує й береже свою рідну українську мову.

Розвиток особистості передбачає орієнтацію на певний зразок, ідеал, що був сформований у процесі розвитку української філософської культури. Особливого значення для української спільноти такий ідеал набуває тоді, коли відчувається гостра потреба в ньому. Сьогодні – це війна. Викладач має навчити майбутніх фахівців бачити в кризі не тільки небезпеку, а й можливість.

Ціннісні виміри в умовах війни поглиблюються на основі розвитку soft skills майбутнього вчителя STEM-навчання: здатність бути людиною, прийти на допомогу, бути відповідальним, емпатійним, креативним. Понад усе – цінність перемоги й свободи.

Таблиця 1

Ціннісні виміри розвитку вчителя STEM-навчання в умовах війни*

Технологічний напрям	Особистісний напрям
3D-модельовання	soft skills
робототехніка	фасилітація
гейміфікація	переосмислення цінностей
знання NBIC-галузей	креативність
інноваційність	емпатія

**Укладено автором*

Викладач університету як носій знань у процесі професійної підготовки майбутніх учителів зі STEM-навчання вчить їх також бути мотиваторами, фасилітаторами, помічниками; спонукає шукати свої моделі навчання, опрацювання навчального матеріалу. Використовуючи компетентнісний підхід, викладач змінює логіку навчання, спонукає вчитися застосовувати інтегровані знання/уміння, адаптуючи їх до ситуацій. Інтегроване навчання через діяльність здобувача вищої освіти спрямоване на результат навчання. За спостереженнями Гарвардського університету, професійна успішність на 85% визначається soft skills. Особлива увага приділяється: стратегічному мисленню, лідерським якостям, адаптивності та гнучкості, здатності комунікації. Тож майбутні учителі зі STEM-навчання мають оволодіти *емоційним інтелектом* (здатність розпізнавати, розуміти та керувати емоціями); *розвинути адаптивність/резильєнтність* (миттєво перебудовуватися під нові виклики та швидко знаходити нестандартні рішення; *комунікацію міжкультурну* (вміння комунікувати з представниками різних культур); *цифрову емпатію* (здатність до співпереживання, турботи та створення емоційного контакту навіть у віртуальному просторі); *критичне мислення* (бачити причинно-наслідкові зв'язки та генерувати нестандартні ідеї) [4]. Під час війни цінністю характеру людини стане або вже є стресостійкість, яку називають новою професійною компетентністю. Саме вчителі STEM-навчання у процесі професійної діяльності зможуть поєднати технічні знання з розвиненими соціальними компетенціями та адаптивністю до змін.

Процес оволодіння soft skills є індивідуальним, важко вимірюваним й глибоко мотивованим. Практично не існує методик розвитку цих навичок, тож майбутні вчителі STEM-навчання ретельно вивчають досвід викладачів, життєвий досвід через різні ситуації. Фахівці стверджують, що тверді навички сприяють отриманню роботи, а soft skills дозволяють утриматися на ній й рухатися кар'єрними сходами.

У процесі розвитку особистості майбутнього вчителя STEM-навчання позитивну роль відіграє створення підтримуючого навчального середовища.

Викладачі можуть створити атмосферу, яка сприяє комфорту та відкритості, що включає в себе поважне ставлення до студентів, підтримку їхніх ініціатив та заохочення самовираження, розуміння цінності іншої особистості.

Уважаємо, що майбутній учитель STEM-навчання як професіонал формується у процесі вивчення блоку дисциплін професійного спрямування. Розвиток й становлення особистості вчителя відбувається у процесі вивчення дисциплін «Вступ до спеціальності», «Основи педагогіки» (теорія педагогіки й педагогічна майстерність), «Імідж сучасного викладача», «Методика викладання», «Методика виховної роботи», «Тайм-менеджмент викладача», педагогічна практика тощо. Куратори груп, студентський актив активно залучають здобувачів освіти до університетського життя: батли, мистецькі конкурси, наукові гуртки, волонтерська робота і т. ін.

Висновки. Отже, дослідивши розвиток особистості майбутнього вчителя STEM-навчання та його ціннісні виміри в умовах війни, робим висновок, що

- майбутнім учителям STEM-навчання треба оволодіти конвергентними технологіями під час навчання в університеті;
- цінністю є інтегративне мислення, системне й креативне мислення, яке розвиває здатність змінювати завдання в режимі онлайн;
- розвиток особистості майбутнього вчителя STEM-навчання відбувається в різних режимах навчання, включаючи самонавчання; важливою є резильєнтність фахівця, здатність навчатися в різних умовах, що передбачає самостійність, дисциплінованість та уміння взаємодіяти з іншими учасниками освітнього процесу;
- війна – це зміна реальності, коли відбувається зміна ціннісних пріоритетів й самих цінностей. Майбутні вчителі зі STEM-навчання отримують професійну підготовку в умовах травматичного досвіду війни, розвиток особистості відбувається не тільки під впливом життєвого досвіду викладача, а й у процесі змужніння, прийняття відповідальних рішень в катарсисних ситуаціях.

Цінності життя оголюються, переосмислюються здобувачами вищої освіти як чесноти.

Список використаних джерел

1. Концепція «Нова українська школа». Інформаційний збірник МОН України. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 10.02.2026).
2. Мороз Л., Діхтяренко С. Психологічний супровід постраждалих від війни. *Підтримка психологічного здоров'я особистості в умовах війни: матеріали VI Всеукраїнських психологічних читань «Удосконалення професійної майстерності майбутніх психологів»* (21 квітня 2023 р.) / ред. кол.: Андрусик О. О. та ін. Умань, 2023. 182 с. URL: <https://fspo.udpu.edu.ua/21.04.2023-%D1%80..pdf> (дата звернення: 12.02.2026).
3. Освітній процес в умовах війни та у повоєнний період: виклики, правила, перспективи : матеріали всеукр. науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 4 березня – 14 квітня 2024 року. Львів-Торунь : Liha-Pres, 2024. 368 с. URL: https://cuesc.org.ua/images/informlist/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82%20advanced_training_UDU.pdf (дата звернення: 12.02.2026).
4. Soft skills для сучасного ринку праці, тенденції 2025 року. URL: <https://www.epiprosvita.org/blog/soft-skills-dlya-suchasnogo-rinku-praci-tendenciyi-2025-roku>? (дата звернення: 12.02.2026).